

идет речь. Это послужило поводом для Стружевского назвать метафизику Бергсона «несимволической» [см. Стружевський 2014]. Потому не язык есть «дом бытия», но само Бытие есть дом для говорящего – всегда находясь по ту сторону слов и символов, ибо оно есть Тайна [см. Marcel 1968]. И только полагая Бытие прежде языка, мы можем выработать некую культуру говорения о нем, культурный код, создающий такой контекст, в котором символы метафорически передают стоящее за ними содержание.

Литература:

- 1) Бергсон А. Введение в метафизику // Творческая эволюция. Материя и память. – Мн.: Харвест, 1999.
- 2) Жильсон Э. Случай Бергсона // Философ и теология. – М.: Гнозис, 1995.
- 3) Сартр Ж.-П. Бытие и ничто. Опыт феноменологической онтологии / Жан-Поль Сартр. – М.: Республика, 2000.
- 4) Стружевський В. Онтологія / Владислав Стружевський. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА; Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2014.
- 5) Marcel G. Etre et Avoir. I, II. – Paris: Aubier, Editions Montaigne, 1968.
- 6) Minkowski E. Au-delà du rationalisme morbide. – Paris: L'Harmattan, 2000.
- 7) Minkowski E. Vers une cosmologie. – Paris: Petite Bibliothèque Payot, 1999.

Межі мови – межі світу? Лінгвістична філософія: від криги позитивізму до реального світу буденної мови

Олена Іваницька

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Львів)

Лінгвістична філософія або філософія буденної мови – напрямок аналітичної філософії, заснований представниками Британської школи (П. Стросон, Г. Райл, Дж. Остін та ін.) зокрема на

пізніх ідеях Л. Вітгенштайна. Загальна Форма Пропозиції «Справа полягає так-то й так-то» [Вітгенштайн 1995, 4.5], запропонована в якості схеми опису світу та стану речей, – Рубікон між лінгвістичною філософією та логічним позитивізмом. Опис світу за допомогою Логічної Форми, на думку представників філософії буденної мови, є порожньою схемою, що утримує знак стерильним, без контексту і простору – без значення. Логіка не існує поза світом, вона не утворює іншої реальності, тому повсякденна жива мова – єдине джерело досліджень. Адже причина філософської плутанини – винесення спільного знаку за дужку, коли нічого не може бути спільним у мові – постійному процесі творення дійсності. Прояснити цю плутанину можна відмовившись від побудови ідеальної логічної картини світу і класичного розуміння смислу і значення та зосередившись на специфіці вживання знаку, слова, пропозиції в контексті. «Функції істинності – лише частина мовних ігор, адже вони не можуть визначити всіх пропозицій» [Вітгенштайн 1995, 134], – наголошує Л. Вітгенштайн. Його мета – зрозуміти логіку живої мови, яку ми використовуємо. Дійсність більше не може бути фіксована пропозиціями, які відповідали б на питання «так» чи «ні»; розподілена на істинне та хибне значення. Основна функція мови, про яку згадує Августин Блаженний у «Сповіді», – пошук «знаків, які б могли виразити бажання». Дж. Остін теж відмовляється від твердження як єдиної форми пропозиції. На його думку, значно раніше, з погляду еволюції мови, виникли перформативні висловлювання, які є творенням, дією, а не констатацією факту.

Мова, усвідомлена як вид діяльності, спонукає до пошуків механізму розуміння. Таким чином, одним із наслідків лінгвістичної філософії є поворот від *cogito* Декарта (яке гарантує лише існування мислячого «я») до мислячого іншого. Г. Райл, який у своїх дослідженнях зближив лінгвістичну філософію із біхевіоризмом, наголошував, що ментальні стани можуть аналізуватися через поведінку та мову, де вони відображаються. Найголовнішим у такому аналізі є гнучкість нашої мови, «можливість руху, яка відноситься ще тісніше до самого руху, ніж картина до того, що вона відображає». [Райл 2000, 194] Блискучою є метафора Вітгенштайна: мовні ігри – нитки, що творять один візерунок; навіть ті, що не перетинаються між собою – скріплені одним полотном. Тому немає приватної мови; мова – це дещо спільне для нас усіх, угода. Лінгвістична

філософія заперечує картинний та проекційний методи логічного позитивізму. Це заміна ідеальної «крижаної поверхні» логічного простору, де відсутнє тертя, шорсткою землею буденної мови, придатною до пересування.

Лінгвістична філософія прагне не впорядкувати мову, а, навпаки, позбутися штучних надбудов. Завдання філософії – боротися проти зачарованості інтелекту властивостями мови. Орієнтиром у цій боротьбі лишається твердження «Логіко-філософського трактату»: «Світ – це не середовище речей, а середовище фактів» [Вітгенштайн 1995, 1.1]. Творення яких – безперервне. Будь-які спроби виміряти Світ і зафіксувати його призводять до хибних результатів. Тотожність як одна з найважливіших тем «Логіко-філософського трактату» абсолютно нівелюється. Замість неї повинне існувати дещо спільне для всіх учасників мовної гри (ще до їхньої взаємодії) – форма життя. Важливим у мові є тотожність нашого сприйняття, а не знаку. Подібне пише Августин про дітей, які ще не почали говорити: образ дії та мета вихідної уваги – вони не можуть бути поясненні, але вони спільні для форми життя людини, упізнаванні кожному. Отже, підсумок лінгвістичної філософії: Знак невіддільний від ситуації. Знак без інтерпретації та конкретної ситуації, тобто його аналізу в перспективі різних мовних ігор, – не несе в собі ані значення, ані змісту. Від слів ми можемо навчитися лише словам, але від знаку в ситуації ми вчимося речам. Мовна реальність і об'єктивна дійсність зливаються в одне ціле. Це, можливо, одне з найбільших досягнень лінгвістичної філософії, яке «повинне показати людині вихід із мухоловки» [Вітгенштайн 2015, 145]. Лінгвістична філософія – це не теорія, а постійна практика. Вона відкидає традицію ідеалізму, традицію номіналізму і проголошує дещо абсолютно нове: ми не знаємо речі, коли в них ще немає імен, немає світу речей поза мовою – слова і речі не розподілені, немає того, що є первинним.

Література:

- 1) Августин (Блаженный) Аврелий. Исповедь / Пер. М. Е. Сергеев // Богословские труды. – 1978. – С. 71 – 264.
- 2) Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-philosophicus. Філософські дослідження / з нім. перекл. Попович Є. – К.: Основи, 1995. – 311с.
- 3) Вітгенштейн Л. Дневники 1914 – 1916 / Людвиг Вітгенштейн. – М.: Канон, 2015. – 398 с.

4) Остин Дж. Как производит действия при помощи слов / Джон Остин. – пер. с англ. языка В. П. Руднева. – М.: Дом Книги, 1999, – 206 с.

5) Райл Г. Понятие Сознания / Гилберт Райл. – М.: Идея-Пресс, 2000. – 254 с.

Теорія значення Віко та її релевантність на прикладі семантичного голізму Дейвідсона

Іван Іващенко, к.ф.н.

Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg (Галле-Віттенберзький університет імені Мартина Лютера) (Гале, Німеччина)

У статті «Теорії значення та опановувані мови» американський філософ Доналд Дейвідсон (1917–2003) сформулював необхідну умову, якій має відповідати теорія опановуваної (learnable) мови: така теорія має бути в змозі запропонувати «конструктивний підхід до значення (meaning) речень у мові» [Davidson 1991, с. 3]. В основі запропонованого Дейвідсоном підходу перебуває поняття семантичного примітиву. Семантичний примітив становить найпростішу граматичну або синтаксичну одиницю будь-якої природної мови. Приміром, семантичними примітивами можуть бути кома, лапки, підмет, присудок, займенник тощо. У згоді з Дейвідсоном семантичний примітив витворює значення речення лише в тому випадку, коли постає в цьому реченні як конститuent, бо лише так він може дати значення всьому реченню. З чого необхідно випливає скінченна кількість семантичних примітивів у природній мові, інакше-бо жодна природна не підлягала б опануванню³. Маючи скінченну кількість семантичних примітивів, ми можемо надати значення нескінченній кількості речень у будь-якій при-

---

³ «Let us call an expression a *semantical primitive* provided the rules which give the meaning for the sentences in which it does not appear do not suffice to determine the meaning of the sentences in which it does appear. Then we may state the condition under discussion by saying: a learnable language has a finite number of semantical primitives» [Davidson 1991, с. 9].